

men Hartvig Bilde fik 1621—26 de forskjellige Arveparter samlede paa sin Haand. Hans Datter bragte Møllerup til sin Mand Predbjørn Gyldenstjerne, efter hvis Død (1682) den tilfaldt Svingersønnen Christian Trolle. I Følge det af Sønnen, Kammerherre Knud Trolle, og dennes Hustru oprettede Testamente skulde Møllerup og Bogensholm efter deres Død tilfalde Besidderen af Stamhuset Rosenholm, men da denne ikke vilde overtage de nævnte Gaarde paa den fastsatte Betingelse, at de skulde inkorporeres i Stamhuset, bortfaldt Bestemmelsen. Siden har Møllerup oftere skiftet Ejere.

C. F. Bricka.

F. Lunn: Knabstrup i ældre og nyere Tid. Et Bidrag til gamle Herregaardes Historie. Kjøbenhavn 1876. (99 SS.)

Hovedgaarden Knabstrup i Sønder Jernløse Sogn i Nærheden af Holbæk hører til Landets gamle Herregaarde. Allerede 1289 nævnes den, da Dronning Agnes pantsatte til Hr. Anders Kammermester¹⁾ alle de Jorder beliggende i Knappæstorp Mark og Thrikæ Mark, som paa Grund af den forrige Ejer Hr. Niels Henriksens Forbrydelser mod Kongen vare lovlig hjemfaldne til Kongens Kammer. Dokumentet herom er udstedt paa Møllerup²⁾. Hvem var denne Niels Henriksen? Forf. søger ham blandt Kongemorderne og antager ham for identisk med Niels Hallandsfar; men det maa dog vistnok siges, at Beviset for denne Identitet hviler paa meget svage Fødder. Noget bestemt om Niels Hallandsfars Slægtsforhold vides ikke, men Langebek og Suhm have formodet, at han var beslægtet med Grev Jakob af Halland. Da nu de hallandske Grever i et ældre Led ved Giftermaal vare traadte i Forbindelse med det schwerinske Fyrstehus, antager Forf., at

¹⁾ Jvfr. Steenstrup, Studier over Kong Valdemars Jordebog, S. 42. Han døde 1290 (Forf. S. 14). Jvfr. Suhm, Hist. af Danm. XI. 82.

²⁾ Suhm, Hist. af Danm. XI. 57.

Navnet Henrik, som han paastaar dengang endnu ikke var i Brug blandt indfødte Danske, er kommet ind i den hallandske Greveslægt ved hint Giftermaal, og at der saaledes er Sandsynlighed for, at Niels Henriksen og Niels Hallandsfar maa være samme Person. Herimod maa for det første indvendes, at Navnet Henrik slet ikke var saa ualmindeligt i Danmark, som Forf. vil; i Kong Valdemars Jordebog vil man f. Ex. finde adskillige med det Navn¹⁾, og kan det end maaske være rimeligt, at en enkelt af dem er en Udlænding, gjælder det dog næppe om dem alle, og dermed er strax et væsentligt Grundlag for den hele Hypothese rokket. Forf. nævner desuden selv en Niels Henriksen, der skal forekomme 1259, og han kan paa ingen Maade, som Forf. vil, være identisk med den 30 Aar senere omtalte, hvis alt hænger saaledes sammen, som Forf. mener. Antager man nemlig, at Grev Niels II af Halland, en Søn af Grev Niels I og den schwerinske Grevedatter, har haft en Søn, som han efter det i hans Møderneslægt brugte Navn har kaldet Henrik, saa vil denne, hvis Fader (Niels II) var født 1218 eller 1219²⁾, umulig kunne have haft en Søn, der allerede 1259 var voxen. P. A. Munch³⁾ har formodet, at Niels Hallandsfar har heddet Niels Jakobsen, og om Niels Henriksen, der ejede Knabstrup, er der for nogle Aar siden fremsat en ganske anden Forklaring⁴⁾, som Forf. ikke synes at have kjendt, men

¹⁾ Dr. O. Nielsens Udgave S. 178 (hvor der ved Henricus Scarpings Navn skal staa Tallet 77, ikke 117).

²⁾ Kongsfeldt, Genealog.-hist. Tabeller over de nord. Rigers Kongeslægter, 2. Udg., S. 27. P. v. Möller, Bidrag till Hallands Hist. I. 25 f.

³⁾ Det norske Folks Hist. IV. 2. 226.

⁴⁾ Nemlig at Niels Henriksen er den samme som Marsk Stigs Svigerfader Niels Peck. M. H. Rosenørn, Greve Gert og Niels Ebbeson, S. 18, 25, 65 (at disse Sider skulle sammenholdes, viser Indholdsfortegnelsen paa 1ste Heftes Omslag). Om Niels Peck se Scriptores rerum Danic. IV. 545 Tab. 3 og p. 547. Af Morten Pedersen (Biscop Absolons oc Her Esbern Snaris Herrekomst oc Adelige Stamme, Kbh. 1589, Bl. Cij^{ro}) kaldes han „Niels Tockeson“. — Rosenørn (S. 18) bestrider, vistnok med Rette, den af Estrup opstillede Hypothese, at Marsk Stig Andersen er = Stig Jurissen, en Hypothese, som vor Forf. imidlertid har optaget paa

enten man vil tage disse Formodninger for gode eller ej, synes det nødvendigt at afvise den nye Hypothese, som her er inødegaaet, inden den skaffer sig videre Udbredelse i Litteraturen¹⁾. Skal den optages paa ny, maa det ske med nye Grunde.

Faa Dage efter Pantsættelsen til Kammermesteren Hr. Anders optræder en anden Ejer af Knabstrup, Niels Absalonsen²⁾, der til Roskilde Bisp pantsatte alt sit Gods, løst og fast, i Knapstorp, men derpaa følger et langt Tidsrum, henved 100 Aar, hvori vi intet høre om Gaardens Skæbne. Omkring Aaret 1400 nævnes den i et Par Aktstykker, som Forf. meddeler³⁾, og hvoraf det fremgaar, at den kom til Kronen, men dermed indtræder atter en stor Pavse i Efterretningerne, og om Forf. just altid har været ganske heldig i at bøde lidt paa disse Huller ved Gisninger, turde være tvivlsomt. Endnu i det 16de Aarhundrede, medens Gaarden var i Familierne Laxmands, Trolles⁴⁾ og Gyldenstjernes Besiddelse, vides kun

---

den Stamtavle over Skjalm Hvides Efterkommere, der ledsager hans Bog.

- ¹⁾ I den nye (anden) Udgave af Traps Beskr. af Danmark (III. 256) findes den allerede som en Kjendsgjerning. Dette Hefte udkom 1871, altsaa længe før Bogen om Knabstrup, men formodentlig er det dennes Forfatter, fra hvem Stykket om Gaardens Historie skriver sig.
- ²⁾ Mon han er den samme som den Nicolaus Absalonsen, der 1291 nævnes som Vidne i et af Erik Menved i Reval udstedt Brev (J. G. Arndt, Liefländische Chronik, II, Halle 1753, S. 69)? Og skulde hans Pantsættelse staa i Forbindelse med hans forestaaende Rejse til Landene hinsides Østersøen? Om den Niels Axelsen, der 1296 var Statholder i Reval (F. G. v. Bunge, Liv- u. Curländ. Urkundenbuch, I, Regesten S. 166), er samme Mand, véd jeg ikke, men det synes rimeligt at antage det. Munchs Paastand (Nordisk Universitets-Tidskr. II. 1. 27; Saml. Afhandll. III. 634 f.), at Navnet Axel ikke findes før Aaret 1300, lader sig, hvis man ellers tør holde sig til Dokumentangivelsen fra 1296, ikke hævde.
- ³⁾ Er det S. 18 aftrykte Dokument nøjagtig gjengivet? Det synes ikke saa.
- ⁴⁾ Børge Trolle, som blev slaaget til Ridder 1559 (ikke 1560), var i næsten en hel Menneskealder forlenet med Jungshoved (Repholtz. Beskriv. over Baroniet Stampenborg, S. 30 ff.; jvfr. Dsk. Mag.

lidet om den, og navnlig er Sameje-Forholdet langt fra at være klaret. I Gabriel Sparres og Lisbeth Trolles Besiddelsestid foretoges 1589 et Oldingetog for at gjøre Markeskjel mellem Knabstrup, Torbenfeld og Tygestrup¹⁾, en Forretning, som i de Tider var noget saa almindeligt, at den næsten taber Karakteren af at være »pudsig» (S. 41), og endnu mindre forstaar man, at en Stævning til den følgende Ejer, Johan Sparre, en Sønesøn af Lars Siggesson (ikke Stigsen) Sparre og Brita Trolle, fra 1614 eller 1617²⁾ meddeles (S. 45) bogstavret »for Originalitetens Skyld». Johan Sparre solgte 1622 Knabstrup til

3. R. VI. 201, 223, hvor han kaldes »Byrre Dieffuell», og dér døde han 1571 (Ny kirkehist. Saml. III. 497). Han har da vist næppe opholdt sig mest i Skaane (Forf. S. 32).

¹⁾ Der nævnes en Del Adelsmænd, som vare tilstede, og Listen ender med »Niels Henriksen til Helsingør». Atter en Niels Henriksen! Vi maa gjætte os frem for at erfare, hvem det er. Enten maa Stedsnavnet være læst fejl, eller ogsaa maa der, hvad jeg langt snarere skulde tro, være udeladt Ordet »Borger» eller noget lignende. »Niels Henriksen, Borger til Helsingør» vilde give god Mening, og det vilde da være den Niels Henriksen (Rosenvinge), som 1585 blev Toldskriver i Helsingør (Hist. Tidsskr. V. 479). — Adelsmanden Klavs Hundertmark gjør Forf. med Urette til en Tydsker (S. 43). Han hørte til en Slægt, som længe havde været her i Landet, maaske allerede fra det 15de Aarhundrede, hvis den Hans Hundritmark, som nævnes 1485 (Aktstykker, udg. af Fyens Stifts lit. Selsk., I. 109), var af Slægten; mulig vare dog flere af de Mænd med dette Navn, som levede i Fyn, ikke adelige, som f. Ex. Marqvard H., Herredsfoged 1506 i Gudme Herred (Aktstykker, udg. af F. St. lit. S. I. 164), Hans H. og Henrik H., Præster paa Reformationstiden i Sorup og Kjolstrup (Saml. t. Fyens Hist. og Top. I. 16 f.; V. 334). Slægtens Uddøen i Danmark henføres af Adels-Lexikonnet (I. 250) til 1612 og af Danske Atlas (III. 37) til 1613, men begge fejle, thi den Erik Klavsen H., der anføres som sidste Mand, levede endnu 1615 (Danske Selskabs Begynd. og Tilvext, S. 238). Efterretningen i Wielands Nye Tidender f. 1727 (S. 402), at den uddøde 1615, kan maaske være rigtig. Jvfr. Hofman, Dsk. Adelsmænd, I. 157 Tab. 2. I Midten af det 17de Aarhundrede fandtes dog en Mand af samme Navn i Norge (Holberg, Dannemarks Riges Hist., 2. Ed., III. 154).

²⁾ Begge Aarstal anføres. Hvilket der er det rigtige, kan ikke ses.

Frederik Parsberg og drog tilbage til Sverrig, af hvis Konge han var meget yndet¹⁾. I over 60 Aar var Gaarden nu i Parsbergernes Besiddelse, altsaa baade under de Svenskes Ophold i Sjælland, hvortil der knytter sig et Sagn om, at en Del svenske Officerer bleve overfaldne og nedhuggede paa Gaarden (S. 60), og i de vanskelige Tider, der fulgte efter Fredslutningen i Kjøbenhavn og Regeringsforandringen. Om Landets sørgelige Tilstand i disse Aar bringer Skriftet enkelte nye og ret interessante Oplysninger (S. 65 ff.), som naar det f. Ex. hedder, at i Aaret 1670 laa en Tredjedel af Bøndergaardene i Sønder Jernløse øde. Jørgen Parsberg solgte 1685 Knabstrup til Assessor Sidenborg i Kjøbenhavn, og da denne strax efter døde²⁾, gik den ved et nyt Salg over til Frederik v. Vittinghoff³⁾, som 1680 var bleven ophøjet i den danske Friherrestand⁴⁾. Han forøgede Godset, hvorved hans Hustru Eleonore Marie Sehested især optraadte som virksom paa en mærkelig Maade, idet hun først, skjønt forgjæves, søgte at faa Christian V til at forære hende den øde Landsby Bonderups Jorder. Om Vittinghoff har været en mild Herre, kunde synes noget tvivlsomt, naar man hører, at der 1690 nævnes 15 Personer, som ere Knabstrups rette vornede, men ere borttrømte (S. 75). Han døde imidlertid allerede 1691⁵⁾, og i hans

¹⁾ Anrep, Svenska Adelns Ättar-Taflor, IV. 65.

²⁾ Altsaa er han forskjellig fra den Assessor Sidenborg, som levede i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. Werlauff, Hist. Antegnelser til L. Holbergs 18 første Lystspil, S. 294. Brasch, Gamle Eiere af Bregentved, S. 525. Thottske Saml. 4°. Nr. 1908.

³⁾ Det er vist næppe rigtigt at skrive Navnet Wittinghoff, da V'et formentlig skal udtales som et F. Dog finder man ogsaa i samtidige Aktstykker denne Skrivemaade, s. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II. 813.

⁴⁾ Magazin t. den Danske Adels Hist. I. 331. Han fik ikke dengang, som man skulde tro efter Forf.'s Fremstilling (S. 68), Tilnavnet Scheel; det var et gammelt Tilnavn i Familien, brugt allerede i det 14de Aarhundrede (Kneschke, Deutsches Adels-Lexicon, IX. 390).

⁵⁾ Forf. angiver i en lille Exkurs efter hans Død i korte Hovedtræk Jernløsegaards Historie (S. 71 ff.). Den har været ejet af Fa-

Svigersøn, Baron Schack Brockdorf († 1730), og dennes Frue fik Bønderne et venligt Herskab. De næste Ejere vare General Maximilian Vilh. v. Dombroick¹⁾, der foretog en Del Forandringer ved Gaarden, Johan Lorens Castenschiold (1745—47) og hans Søn Carl Adolf Castenschiold (til 1764). 1776 solgtes Gaarden ved Auktion til Chr. Ditl. Lunn, der ved sin Død 1814 efterlod den til Sønnen Villads Knudsen Lunn († 1865). Skildringen af disse Mænd, Forf.'s Bedstefader og Fader, og af Gaardens Historie i deres Tid hører til det bedste i Bogen, og navnlig vil man med udelt Interesse læse Beskrivelsen af den Kamp med finansielle Forlegenheder, som den sidste af dem, Major V. K. Lunn, maatte udstaa i de slemme Aar efter 1813. Man maa kun beklage, at der ikke er skjænket disse Forhold en langt vidtløftigere og mere indtrængende Ontale, men man kan paa den anden Side baade forstaa og respektere Forf.'s Bevæggrunde til ikke at inklude sig derpaa.

Unægtelig frembyder Bogen ellers som Helhed taget ikke meget, der har mer end lokal Interesse. Forf. har, mærker man tydelig, ikke haft noget rigt Materiale til sin Raadighed med Hensyn til Gaardens Historie, og han har ikke bødet paa Fattigdommen ved at drage større Forhold ind under sin Behandling uden ved de Hypoteser, hvormed han begynder, dem jeg ikke kan andet end betragte som forfejlede. Overhovedet skal man, naar man ikke er fuldstændig Herre over Emnet, være lidt forsigtig med at opstille Hypoteser, thi om det end i en vis Forstand kan synes at være den letteste

---

milien Schwendi, Otto Sperling den ældre, Generaladjutant Christoffer Hagedorn, Christoffer Gabel og Vittinghoff.

¹⁾ Hans Navn har jeg ikke kunnet finde noget andet Sted, ej heller hans Herkomst eller Slægt, skriver Forf. (S. 78). Biografiske Notitser om ham findes hos Biørn (Nye Samling ov. Ridderne af Elephant- og Dannebrog-Ordenen 1660—1776, S. 140) og i Danske Samlinger, 2. R. IV. 150, 272. Han nævnes oftere i Vaupell's Den danske Hærs Hist. (II. 53, 631, 734 o. fl. St.; er forbigaaet i Registret). Mest er sikkert samlet om ham i N. Møllers Haandskrift, Ny kgl. Saml., Fol., Nr. 744, der indeholder saa mange Oplysninger om Datidens Personer, uddragne bl. a. af Aviserne. Han døde 1752.

Ting af Verden, kræver det dog i Virkeligheden dybtgaaende Kundskaber. Det biografiske Element spiller en aldeles underordnet Rolle i Bogen; de fleste af Ejerne kunne blot skilles fra hverandre ved Hjælp af Navnene, de ere rene kjød- og blodløse Skygger. Men heller ikke til det, som man skulde tro var et Hovedøjemed med Bogens Udgivelse, siden den betegnes som «et Bidrag til gamle Herregaardes Historie», nemlig at give Vink og Oplysninger til Forstaaelse af vore gamle Herregaardsforhold med denne ene Gaard som Udgangspunkt, ydes der mer end faa og ubetydelige Bidrag. Medens man saaledes ikke tør anvise den nogen høj Rang i vor topografiske Litteratur og navnlig ikke tør stille den sammen med det Arbejde, der i Følge Forordet fra først af har fremkaldt den, Estrups Skrift om Tygestrup, der netop udmærker sig ved at indeholde saa meget til Middelalderens indre Historie og røber, at det hidrører fra en Historiker, maa man dog anerkjende den Fordringsløshed, hvormed den fremtræder, og glæde sig over det gode, den virkelig bringer. Man kunde ønske, at mange flere af vore Godsejere, besjælede af samme Aand som Etatsraad Lunn, vilde anvende noget af deres Otium og lidt af deres Rigdom paa at samle og frede om deres Gaardes Fortidsminder, uden at man jo derfor behøver at tænke sig dem optrædende som Forfattere.

Den net udstyrede Bog er ledsaget af et Grundrids af det gamle Knabstrup før Aaret 1600, en Afbildning af Gaarden, som den nu (efter 1861) er, og den i en foregaaende Anmærkning omtalte genealogiske Tavle.

C. F. Bricka.
